

Запобігання негативних наслідків діяльності підприємств-природних монополістів

Н.М.МАТВЄЄВА, канд. екон. наук; О.І. СЛАВУТА

Харківська національна академія міського господарства

61002 Україна, м. Харків, вул. Революції, 12

manana_79@inbox.ru, slavuta@ic.kharkov.ua

Однією з причин, які заважають побудові України як сучасної європейської держави з розвинутою економікою, є наявність тіньового сектора, що стримує соціально-економічний розвиток держави та її регіонів. Посилення негативних тенденцій в економіці є основним чинником зростання тіньового підприємництва й будь-якого прихованого бізнесу. Необхідні певні зрушення в реалізації економічної реформи, якщо виходити того що високі темпи тінізації економіки - це наслідок наявних недоліків і великих прорахунків у самій суті здійснюваних реформ.

Найбільш ефективним методом для визначення зловживання підприємства своїм монопольним положенням виступає метод постійних взаємозв'язків, що дає досить високу точність розрахунків. Для цього аналізується формування витрат на електроенергію, тому що за допомогою зіставлення витрат електроенергії й обсягів виготовленої продукції (наданих послуг) можна виявити наявність рівня зловживання будь-якої економічної одиниці.

Слід відмітити і таку особливість тінізації діяльності підприємств-природних монополістів: якщо на підприємстві, що конкурує на ринку послуг, виробництві й продажу товарів тіньова економіка проявляється шляхом приховання фактично виготовленого обсягу продукції і, як наслідок, заниження реального рівня доходів, то на підприємстві - природному монополісті, тінізація проявляється в завищенні реального обсягу наданих послуг і формуванні необґрунтованих тарифів. Сприяє цьому недостатній рівень обліку спожитої комунальної продукції, недосконалість системи виміру наданих послуг.

Для визначення рівня зловживання монопольним положенням у комунальному господарстві пропонується застосування коефіцієнта завищення обсягу продукції (послуг):

$$K_{зав.} = \frac{Q_{зав.}}{Q_o} * 100\% ,$$

де $Q_{зав.}$ – величина завищення обсягу (послуг) продукції;
 Q_o - обсяг продукції (послуг) за звітним даними підприємства.

Величина завищення обсягу продукції(послуг) у свою чергу визначається як різниця звітної величини обсягу продукції і розрахункової:

$$Q_{зав.} = Q_o - Q_з ,$$

де Q_o - обсяг продукції (послуг) за звітним даними підприємства;

$Q_з$ - обсяг продукції(послуг) без врахування завищення.

Визначення обсягу продукції(послуг) без врахування завищення ґрунтується на фактичних і нормативних (які використовуються при розрахунку тарифів) витратах електроенергії:

$$Q_з = \frac{E}{N_{e/e}} ,$$

де $N_{e/e}$ – норматив споживання електроенергії на 1 од. продукції (послуг);

E - фактична кількість спожитої електроенергії.

Розглянуті пропозиції дають підстави внести зміни в законодавчі акти України про природні монополії, у практику структурної й антимонопольної політики; розробити комплексний механізм усунення зловживання підприємства своїм монопольним станом і створення привабливих умов для повернення підприємства в правове поле держави.

